

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/215079,7-marca-1950-roku-Sejm-Ustawodawczy-przyjal-ustawe-wprowadzajaca-nakaz-pracy.html>
27.02.2026, 01:46

7 marca 1950 roku Sejm Ustawodawczy przyjął ustawę wprowadzającą nakaz pracy

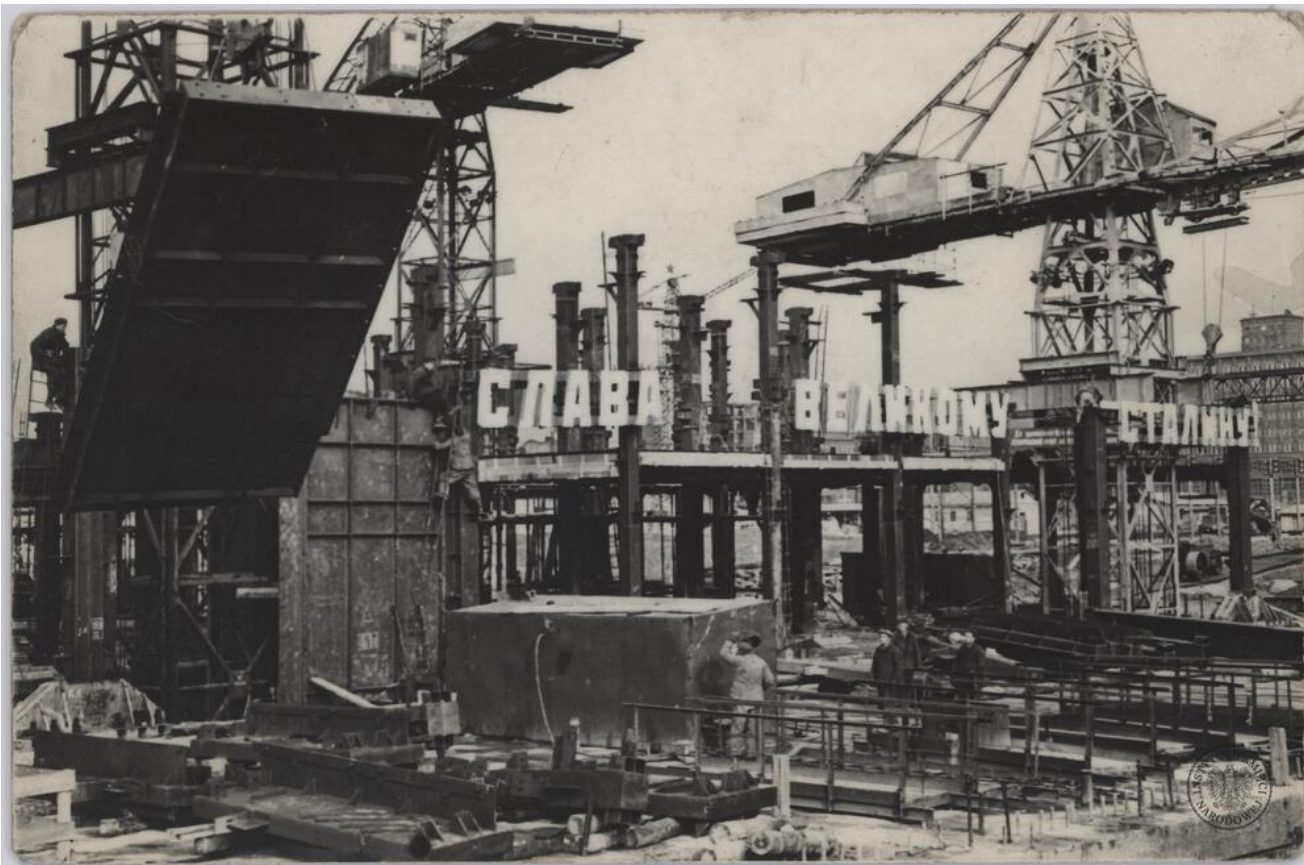
Ustawa wprowadzała obowiązek pracy, centralne kierowanie zatrudnieniem, zmuszała również ludzi do pracy w określonych sektorach gospodarki, np. w przemyśle ciężkim. Nie istniała możliwość swobodnej zmiany miejsca zatrudnienia, a osoby naruszające nakaz pracy podlegały surowym konsekwencjom ze strony władzy ludowej. Była to jedna z kluczowych regulacji wpisujących się w system centralnego planowania gospodarczego i podporządkowania społeczeństwa polityce gospodarczej PRL. Powyższy nakaz miał bezpośredni związek z likwidacją klas społecznych i obowiązywał aż do lat 80. Docelowo ustawa miała przyczynić się do dobrobytu obywateli i państwa, jednak ostatecznie okazała się jednym z przysłowiowych gwoździ do trumny PRL, pogarszając sytuację ekonomiczną i potęgując społeczne niezadowolenie.

[Nakaz pracy Polska Rzeczpospolita Ludowa \(PRL\)](#)

07.03.2026

IPNBU-3-9-69-31, Strajk w Stoczni Gdańskiej im. Lenina, lata 80. Źródło: Archiwum IPN

IPNBU-3-20-17-1, Fragment placu budowy Pałacu Kultury i Nauki (do 1956 r. im. Józefa Stalina) w Warszawie - zbliżenie. Na elementach konstrukcji sztyd okolicznościowy w j. rosyjskim ku czci Józefa Stalina (tłum "Chwała Wielkiemu Stalinowi"). Źródło: AIPN

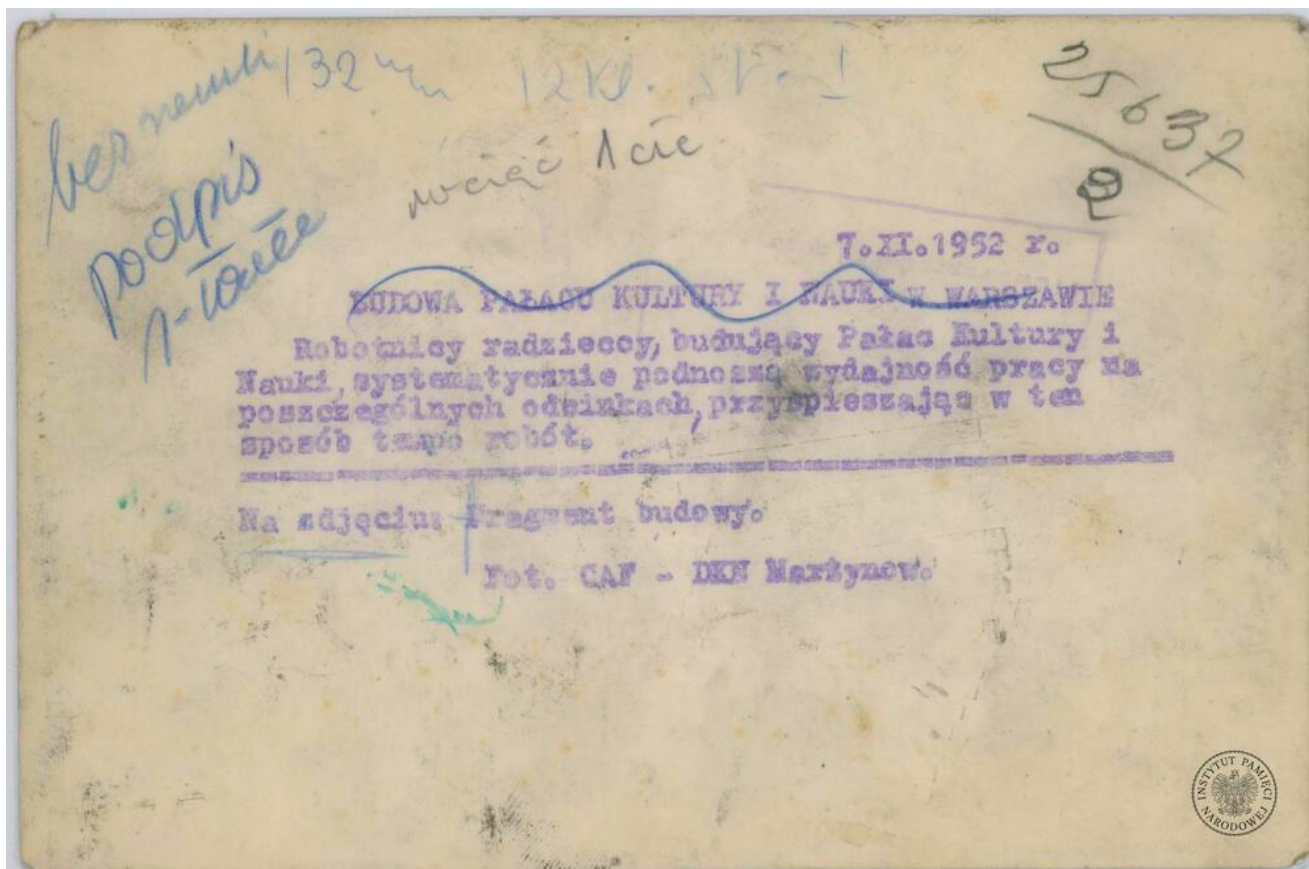
IPNBy-23-5-3-2, Prace budowlane przy jednej ze ścian budynku (widoczna kobieca brygada budowlana pracująca na drewnianej konstrukcji tymczasowej). Archiwum IPN

IPNBy-23-5-3-6, Prace budowlane przy jednej ze ścian budynku (widoczne: 2 NN kobiety murujące ścianę). Źródło: AIPN

IPNBy-23-5-3-29, NN prawcownicy na terenie budowy (po prawej częściowo widoczny otoczony rusztowaniami budynek, w głębi - bliżej nieokreślone urządzenia). Źródło: AIPN

IPNBU-3-20-17-1

Podporządkowanie społeczeństwa nakazem pracy

Na początku marca 1950 r. Sejm Ustawodawczy przyjął ustawę „o zapobieżeniu płynności kadr pracowników w zawodach lub specjalnościach szczególnie ważnych dla gospodarki uspołecznionej”, wprowadzającą w Polsce nakaz pracy. Już we wstępie ustawy art. 1. stwierdzał, że:

Osoby, posiadające kwalifikacje w zawodach lub specjalnościach szczególnie ważnych dla uspołecznionej gospodarki, mogą być zobowiązane przez czas oznaczony do pozostawiania w uspołecznionym zakładzie pracy lub w instytucji państwowej albo samorządowej na zajmowanych przez nie stanowiskach lub na innych stanowiskach, odpowiadających ich kwalifikacjom.

Ustawa obejmowała wszystkie grupy społeczne, a „kto bez uzasadnionej przyczyny opuściłby stanowisko wbrew obowiązkowi, wynikającemu z nakazu lub z rozporządzenia podlega karze aresztu do sześciu miesięcy i grzywny do 250.000 zł albo jednej z tych kar” – możemy przeczytać w ustawie. Zastosowany system kar miał zastraszyć obywateli i zmusić ich do pracy w określonych sektorach gospodarki np. w sektorze przemysłu ciężkiego, co spotkało się z oporem społecznym. Warto podkreślić, że administracyjne skierowanie do pracy otrzymywali także absolwenci szkół średnich i wyższych. W tym celu uchwalono ustawę „o planowym zatrudnianiu absolwentów średnich szkół zawodowych oraz szkół wyższych”, w której również podkreślono rolę przyszłych absolwentów dla gospodarki PRL:

Rosnące potrzeby gospodarki socjalistycznej wymagają prowadzenia planowej polityki w dziedzinie zatrudnienia nowych kwalifikowanych kadr, przede wszystkim technicznych. Państwo Ludowe – przeznaczając ogromne sumy na kształcenie młodzieży

w szkołach zawodowych i w szkołach wyższych – powinno planowo kierować dopływem absolwentów tych szkół do uspołecznionych zakładów pracy i zapewnić młodzieży możliwość niezwłocznego włączenia się w budownictwo socjalistyczne.

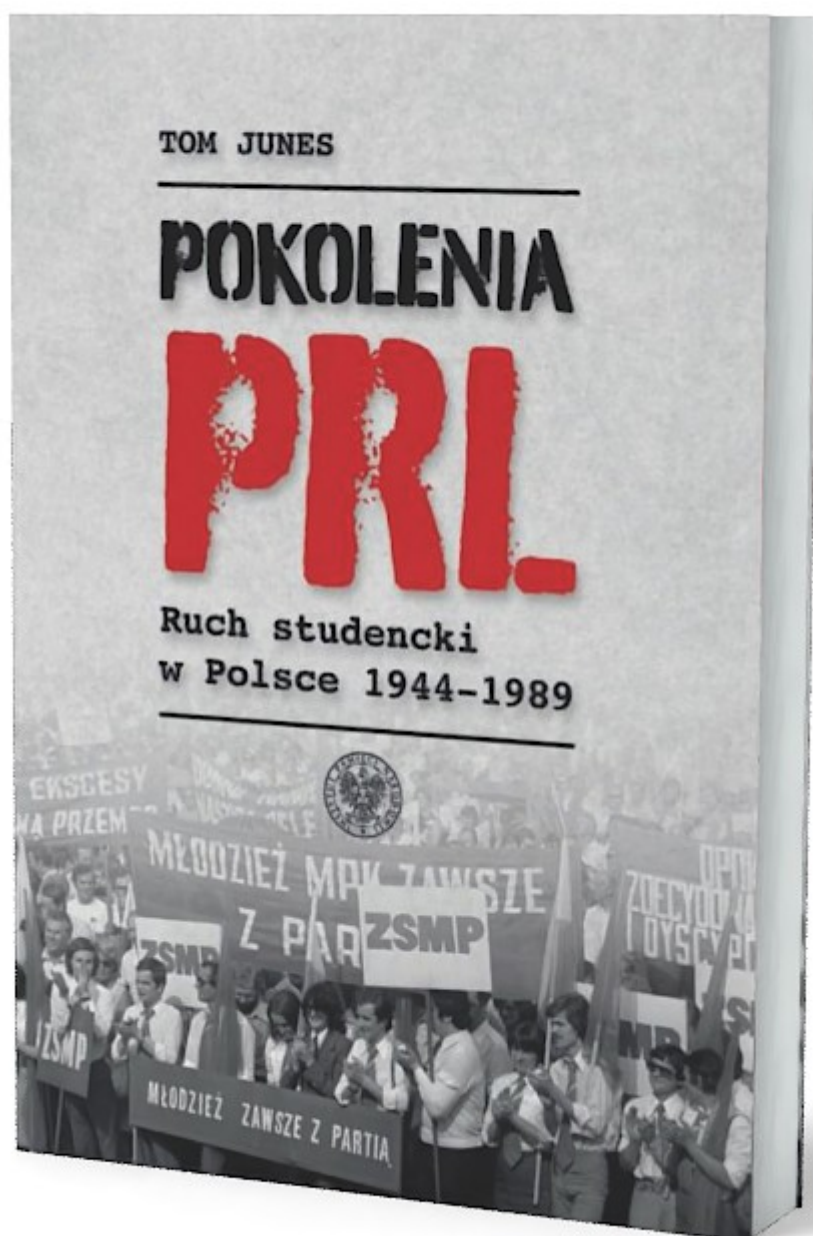
Powyższe ustawy miały szczególne znaczenie dla osób rozpoczynających karierę zawodową. Z czasem okazało się jednak, że ograniczały także możliwości zmiany pracy dla już zatrudnionych. W rezultacie nakaz pracy w zawodach cywilnych został zniesiony już w latach 60. XX wieku, z wyjątkiem służby zdrowia, gdzie nadal obowiązywał. Pomimo tego problem istniał przez cały okres PRL, sprawiając że obywatele chcieli jak najszybciej odrzucić powyższe regulacje prawne.

Między pracą a godnym życiem

Niewątpliwie nakaz pracy stanowił element centralnego planowania gospodarczego i narzędzie podporządkowania społeczeństwa polityce gospodarczej PRL. Miał również na celu likwidację istniejącego jeszcze podziału klasowego z czasów II Rzeczypospolitej. Bez wątpienia komunistom udało się osiągnąć główny cel – podporządkowanie społeczeństwa, choćby na pewien czas. Jednak niewydolność gospodarki PRL, rosnące niezadowolenie społeczne, przejawiające się w licznych strajkach spowodowały, że nawet nakaz pracy nie przełożył się na godne życie Polaków w latach 1950-1989. Wręcz przeciwnie stał się symbolem zniewolenia, ograniczenia wolności jednostki i ekonomicznej stagnacji.

Przymusowe zatrudnienie nie gwarantowało godnych zarobków ani dostępu do podstawowych dóbr, a chroniczne niedobory i brak perspektyw prowadziły do frustracji i rozczarowania. Ostatecznie, mimo usilnych prób utrzymania kontroli, system oparty na nakazie pracy okazał się nieskuteczny. Społeczne niezadowolenie narastało, a kryzysy gospodarcze lat 70. i 80. podważyły fundamenty PRL-owskiej gospodarki, przyczyniając się w rezultacie do jej upadku.

W 2022 r. IPN wydał pracę pt. „Pokolenia PRL. Ruch studencki w Polsce 1944-1989”. Książka Toma Junesa przybliży fenomen niezależnego ruchu studenckiego w komunistycznej Polsce. Belgijski historyk przedstawia zjawisko w długiej perspektywie, co pozwoliło na uchwycenie jego dynamiki i zmienności zachodzących w powojennym czterdziestolecu. [Niniejsza pozycja dostępna jest w naszych księgarniach stacjonarnie i online.](#)

W 2020 r. IPN wydał książkę pt. „O niepodległość i socjalizm. Studia i szkice z dziejów polskiej Partii Socjalistycznej”. Praca zbiorowa pod redakcją Macieja Żuczkowskiego i Kamila Piskały to próba nowego spojrzenia na dzieje ruchu socjalistycznego i zarazem zaproszenie do podjęcia pogłębionych badań źródłowych nad złożoną historią niepodległościowego nurtu polskiego socjalizmu. Publikacja zawiera czternaście artykułów – prezentujących oryginalne ustalenia i opartych w dużej mierze na mniej znanych lub pomijanych dotychczas materiałach źródłowych. [Niniejsza pozycja dostępna jest w naszych księgarniach stacjonarnie i online.](#)

Więcej interesujących materiałów znajdą Państwo także w portalu przystanekhistoria.pl i na innych stronach IPN.

O realiach życia codziennego możecie Państwo dowiedzieć się z filmu dokumentalnego pt.: „Co rzucili...”

[Poprzedni Strona](#)
[Następny Strona](#)

Centrala

PRL

Artykuł